

Warszawa 13.04.2023

Prof. dr hab. Hanna Gosk

Zakład Literatury XX i XXI w. ILP

Wydział Polonistyki UW

Opinia o rozprawie doktorskiej mgr. Piotra Sadzika

Stany wyjątkowe literatury. Doświadczenie anomii w pisarstwie Witolda Gombrowicza

Rozprawa Piotra Sadzika, poświęcona pisarstwu W. Gombrowicza jako literackiemu laboratorium diagnozowania stanów anomii w dwudziestowiecznym życiu społecznym, to dojrzałe, świadome swojego warsztatu studium naukowe, które zaprezentowanymi analizami, a także interpretacjami o cechach diagnoz przekracza wymagania stawiane pracom doktorskim. Uznanie budzi autorska erudycja, rozeznanie w światowej literaturze przedmiotu oraz umiejętność dostrzegania współczesnych symptomów zjawisk poddanych refleksji przez autora *Kosmosu* kilka dekad wcześniej i *last but not least* wyrazisty autorski styl formułowania kolejnych kroków badawczych podejmowanych w rozprawie.

W czterech częściach analitycznych poświęconych rozważaniom nad *Ślubem* („Pęknięte performatywy suwerena...”), *Trans-Atlantykiem* („Korsarskie onomatopeje...”), *Pornografią* („Partyzanckie parentezy...”), i *Operetką* („Pauza historyka...”) Autor pracy prezentuje refleksję nad anomią i stanem wyjątkowym traktowanymi jako zasadnicza oś pisarstwa Gombrowicza, a zarazem stanowiącymi wyzwanie dla literaturoznawstwa zajmującego się prozatorskimi kreacjami, które diagnozują kryzysowe stany rzeczywistości. Piotr Sadzik stawia tezę (i przekonująco jej broni), że owe stany epistemicznego zamętu, związane m.in. z sytuacjami załamania się demokratycznych form władzy, stanowią wyzwanie dla ludzkiej wyobraźni i powodują niewydolność języka, którym próbuje się takie sytuacje diagnozować *in statu nascendi*.

Według Sadzika pisarstwo Gombrowicza to projekt skoncentrowany na prezentacji dojmujących społecznych, ontologicznych i poznawczych kryzysów, w trakcie których, jak to ujmuje, „pytaniom o obowiązywanie prawa i jego relację z życiem towarzyszy poczucie normatywnej próżni”. Tak więc, wspólny mianownik omawianej twórczości stanowi refleksja nad anomicznymi warunkami, które towarzyszą zjawisku „stanu wyjątkowego”. Autor rozprawy podkreśla ścisły związek tekstów pisarza z okolicznościami historycznymi, w których

powstały, a co rzadko zyskiwało zainteresowanie gombrowiczologów. Uwzględnienie sygnatur historycznych we własnych rozważaniach pozwala mu na interesujące powiązanie wymowy dzieła autora *Kosmosu* z naszą współczesnością, co uważam za zaletę pracy, która w swoich punktach dojścia sygnalizuje, że w sytuacjach epistemologicznych zawirowań oferowana przez literaturę rewitalizacja języka stanowi atut nie do przecenienia, dlatego też literaturze należałoby przyznać, iż jest uprzywilejowanym miejscem refleksji nad stanem wyjątkowym z jego szczególnym podejściem do prawa wyjątku i reguły.

Skoro według Autora rozprawy język jest tą płaszczyzną, na której w pierwszej kolejności odciska się żywioł anonii, właśnie przez pryzmat kilku symptomatycznych figur języka (performatywów, onomatopei, parentez, pauz) przygląda się on różnym przejawom anomiczności, które Gombrowicz wprowadza w swoim pisarstwie. W kolejnych rozdziałach analizuje kluczową problematykę rozprawy, przywołując ramowe figury postaci emblematycznych dla stanu wyjątkowego, które osadza w badaniach nad zjawiskiem anonii zapoczątkowanych dyskusją C. Schmitta z W. Benjaminem i kontynuowanych w refleksji J. Derridy oraz G. Agambena. Owe figury to: suweren (w rozdziale analizującym *Ślub*), korsarz (w rozdziale analizującym *Trans-Atlantyk*), partyzant (w rozdziale analizującym *Pornografię*), historyk (w rozdziale analizującym *Operetkę/Historię*). Piotr Sadzik posługuje się przy tym instrumentami „anomicznej filologii”, jak ją nazywa, oraz innymi podejściami badawczymi z kręgu studiów nad traumą rozumianą jako „psychiczny stan wyjątkowy”.

Główna, dobrze uargumentowana, teza tej ważnej dla gombrowiczologii rozprawy brzmi, że dzieło Witolda Gombrowicza to nie tylko zespół przedstawień, ale także pole niestandardowego postępowania z językiem, ustanawiania za jego pomocą relacji odmiennych od zastanych (tj. kryzysowych). To pisarska próba podsunięcia skuteczniejszych sposobów konfrontowania się z kryzysem. Chodzi o wyeksponowanie różnicy między stanem wyjątkowym, który zawiesza prawo, ażeby umocnić władzę nad życiem podlegających mu jednostek i zbiorowości a mesjańskim stanem wyjątkowym, który wyłącza prawo, próbując jednostkowe życie wyzwolić.

Powtórzę, iż w mojej opinii rozprawa Piotra Sadzika z nadwyżką spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim.

/Hanna Gosk/